

Göteborgs
Stad

Folkbibliotekets betydelse under Corona

Oktober 2020

Vi finns där du är
Biblioteken i Göteborg

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Sammanfattning	5
2. Hur undersökningen har genomförts.....	7
2.1 Syfte	7
2.2 Målgrupp och urval.....	8
2.2.1 Om rekrytering av målgruppen	8
2.2.2 Om de intervjuade	8
2.2.3 Om biblioteken som omfattas av undersökningen.....	9
2.3 Genomförande	9
2.4 Analys	9
3. Användares tidskapsberättelser	10
3.1 Olika berättelser om bibliotekets betydelse under Corona-pandemin ...	10
3.1.1 Har reserverat och lånat fler böcker under Corona än någonsin tidigare.....	11
3.1.2 Ändrade planer	11
3.1.3 Bokkasse och att kunna fortsätta reservera och låna böcker har uppskattats	12
3.1.4 Var skulle jag annars skriva ut eller betala mina räkningar?	12
3.1.5 Sommarläsningen i lekparken nådde ut till mina grannar	13
3.1.6 Behov av att kunna skriva ut och skanna även under Corona	13
3.1.7 Lovordar Libby	14
3.1.8 Har behov av studieplats	15
3.1.9 Behöver kunna sitta på biblioteket och studera.....	15
3.1.10 Biblioteket är en påfyllnad.....	16
3.1.11 Möjlighet att plugga, låna kursböcker och skriva ut.....	17
3.1.12 Har lånat fler e-böcker och börjat streama film	17
3.1.13 "Bokkassarna" gav nya läsupplevelser	18
3.1.14 Biblioteket ger mig lugn och ro efter arbetsdagen	19

4. Insikter	20
4.1 Corona-pandemin har påverkat alla – men på olika sätt.....	20
4.2 Biblioteket en central aktör/plats i människors liv	21
4.2.1 Samhällsviktig funktion.....	21
4.2.2 En plats där de upplever att de kan prestera	22
4.2.3 En frizon.....	23
4.3 Det <i>lokala biblioteket</i> har blivit viktigare under pandemin	24
4.4 Läsandet har för vissa grupper fått ett större utrymme.....	25
4.5 Digitala tjänster	26
4.6 Digitalt programutbud	28
4.7 Vikten av att snabbt nå ut med information	29
5. Biblioteket och framtiden	30
5.1 Från nuläge till ”nyläge”	30
5.1.1 Att klara sig själv och meröppet	31
5.1.2 Bidrar till bättre folkhälsa	32
5.1.3 Möjligheter och risker	32
Referenslista.....	33

Förord

Med denna undersökning är ambitionen att, likt en tidskapsel, dokumentera och fånga berättelser om den situation vi befinner oss i nu under Corona-pandemin (omfattar perioden mars till början av oktober 2020)¹.

Tidskapseln är baserad på intervjuer med 40 personer och tar utgångspunkt från deras beskrivningar av vad biblioteken betytt och hur de bidragit i deras vardag under Corona-pandemin. Undersökningen har genomförts med ett etnografiskt anslag.

Undersökningen har ambitionen att utifrån ett brett urval användare ge en så bra nulägesbeskrivning som möjligt, den ämnar dock inte vara heltäckande.

Under perioden har biblioteket genomfört direkta satsningar för att kunna utgöra ett stöd och för att med begränsad smittspridning kunna tillgängliggöra bibliotekets utbud. De har exempelvis genomfört *bokkassar*, *Corona-låna*, *digitala programutbud* med mera. Samtidigt har de med hänsyn till restriktionerna även behövt begränsa antalet sittplatser på biblioteken, stänga grupprum med mera. Under våren behövde folkbiblioteken i Göteborg begränsa antalet öppna bibliotek i syfte att kunna ha tillräckligt med bemanning på de bibliotek som var öppna.² De bibliotek som stängdes från och med den 6 april 2020 var Guldheden, Torslanda, Kärra, Tuve, Trulsegården och Majorna. Samtliga bibliotek öppnades åter den 17 augusti 2020.

Vi vill tacka alla er som ställt upp och blivit intervjuade! Utan er medverkan hade det inte varit möjligt att få insikt i av **vad folkbiblioteken betytt** och hur de **bidragit under Corona-pandemin**.

Nancy Aponno och Jonas Modin
Sektor Bibliotek, Kulturförvaltningen

¹ Undersökningen genomfördes före höstens restriktioner, det vill säga före det att Folkhälsomyndigheten i samråd med Västra Götalandsregionens smittskyddsläkare och Länsstyrelsen i Västra Götaland skärpte de allmänna råden och alla som vistas i Västra Götaland fick råd om att avstå från att vistas i inomhusmiljöer som exempelvis bibliotek (vilket skedde den 29 oktober 2020).

² Askims och Kyrkbyns bibliotek hade fortsatt meröppet, det vill säga var obemannade men tillgängliga för dem med meröppetkort. Torslanda bibliotek öppnade för meröppet från och med den 25 maj 2020.

1. Sammanfattning

Med denna undersökning är ambitionen att, likt en tidskapsel, dokumentera och fånga berättelser om den situation vi befinner oss i nu under Corona-pandemin (omfattar perioden mars till början av oktober 2020).

Undersökningen är baserad på intervjuer med 40 personer och tar utgångspunkt från deras beskrivningar av vad biblioteken betytt och hur de bidragit i deras vardag under Corona-pandemin. Undersökningen har genomförts med ett etnografiskt anslag.

Huvuddragen i insikterna från undersökningen är:

- **Corona-pandemin har påverkat alla – på olika sätt.**
- **Biblioteket är en central aktör/plats i människors liv och har för vissa besökare en samhällsbärande funktion.**
Det kan exempelvis vara att biblioteket är en plats dit de går för att klara av sina studier eller där tillgång till biblioteket och dess datorer är avgörande för att de ska kunna betala sina räkningar och kommunicera med myndigheter. För andra har biblioteket en mer "livskvalitetshöjande roll".
- **Det lokala biblioteket har fått en allt större betydelse för besökarna.**
Under pandemin har de intervjuade i högre grad begränsat sina aktiviteter utanför hemmet till närområdet.
- **Läsandet har för vissa grupper fått ett större utrymme.**
Tjänster som bokkassar, "Corona-låna" samt möjligheten att hemifrån kunna reservera böcker har bidragit till ett ökat läsande, främst inom den äldre målgruppen. De beskriver att läsandet har fått ersätta många av de fysiska aktiviteter som de brukar ta del av i vanliga fall.
- **Vissa digitala tjänster nyttjas mer frekvent.**
Fler har börjat eller reserverar än mer böcker digitalt hemifrån under Corona-pandemin. Bland övriga digitala tjänster är det framför allt *Cineasterna* som fått ökat användande.
- **Behov av tidig och tydlig information vid förändringar av öppettider och utbud.**
- **Ett ökat behov av biblioteket i framtiden.**
Flera av de trender och tendenser som går att utläsa om vår samtid och framtid indikerar att bibliotekets roll kommer att vara än mer viktig efter Corona-pandemin och "omstarten" av samhället.

Vi ser bland annat att behov av biblioteket som studie- och arbetsplats kommer vara än mer viktig de närmsta åren.

Besökares önskan om att kunna klara sig själva ställer nya krav på "hjälp till självhjälp" och självservicefunktioner på biblioteken.

Biblioteket är viktigt för folkhälsan. För att bibehålla en bra folkhälsa i Göteborg blir det betydelsefullt att låta personer återta sina rutiner att dagligen besöka biblioteket, men också att knyta an till nya besökare som i och med Corona-pandemin fått förändrade livssituationer.

2. Hur undersökningen har genomförts

Undersökningen har genomförts under september–oktober 2020 av Nancy Aponno och Jonas Modin.

2.1 Syfte

Syftet med undersökningen har varit att ge en bild av **vad biblioteken betytt** och hur de **bidragit i människors liv under Corona-pandemin** samt hur användarna **upplevt att de kunnat nyttja biblioteket och dess utbud** under våren.

Undersökningen har inte ambitionen av att vara heltäckande över alla insatser som gjorts under perioden, utan ambitionen har varit att, likt en tidskapsel, **dokumentera och fånga berättelser** från 40 slumpmässigt utvalda personer **om den situation vi befinner oss i nu** under Corona-pandemin och se till hur biblioteket ingår i människornas liv under Corona-pandemin.

Intervjuerna berör hur användarna upplevde sin relation till biblioteket under Corona-perioden som omfattade vårens restriktioner (mellan mars och början av oktober 2020).³

Det finns ytterligare en undersökning som fångat användarnas upplevelser under denna period i Göteborg och det är uppföljningen⁴ av de som registrerat sig för meröppet vid Torslanda bibliotek via bokbussen, där vi i juni 2020 intervjuade 10 användare som registrerat sig för meröppet i samband med att bokbussen var på plats i slutet av maj 2020.

³ Undersökningen genomfördes före höstens restriktioner, det vill säga före det att Folkhälsomyndigheten i samråd med Västra Götalandsregionens smittskyddsläkare och Länsstyrelsen i Västra Götaland skärpte de allmänna råden och alla som vistas i Västra Götaland fick råd om att avstå från att vistas i inomhusmiljöer som exempelvis bibliotek (den 29 oktober 2020).

⁴ Sektor bibliotek, Kulturförvaltningen. *Uppföljning av de som registrerat sig för meröppet vid Torslanda bibliotek via bokbussen*. 2020-07-03.

2.2 Målgrupp och urval

2.2.1 Om rekrytering av målgruppen

Totalt har 40 användare intervjuats. För att få en så bred bild som möjligt av bibliotekets användare har intervjupersoner tillfrågats på följande sätt:

- Genom att **tillfråga besökare** på plats på de fyra bibliotek omfattades av undersökningen (se *Om biblioteken som omfattas av undersökningen*).
- Via förfrågan om att delta i undersökningen som lagts ut i ett urval **reserverade böcker** på de fyra bibliotek som omfattades av undersökningen (se *Om biblioteken som omfattas av undersökningen*).
- Genom att tillfråga ett urval av de som **tagit del av Bokkassen** (specifik insats). Omfattar besökare från hela staden.
- Genom att tillfråga ett urval av de som **deltagit på digitalt klassikerprat** som Ulrika Knutsson hade om Elin Wägner. Omfattar besökare från hela staden.
- Via förfrågan om att delta i undersökningen som lagts ut **digitalt** (exempelvis på Stadsbibliotekets konto på Facebook, Stadsbibliotekets blogg, appen Biblioteket, i kommunens gemensamma digitala nyhetsrum samt på Stadsbibliotekets hemsida). Omfattar besökare från hela staden.

Både rekrytering och genomförande har genomförts så att vi inte bidragit till smittspridning

Både rekryteringen och genomförandet av intervjuerna har genomförts på sådant sätt att vi kunnat säkerställa att vi inte bidragit till smittspridning. Vid rekryteringen som genomfördes på plats på biblioteken hölls avstånd till besökarna⁵ och samtliga djupintervjuer genomfördes per telefon.

2.2.2 Om de intervjuade

Bland dem vi intervjuat har 25 besökt biblioteken som omfattas av undersökningen (6–7 per respektive bibliotek) och 5 har besökt andra folkbibliotek i Göteborg, 6 har erhållit bokkassar (specifik insats) under våren och sommaren, 4 har deltagit i digitalt evenemang under Corona-pandemin. Av de intervjuade nyttjar ungefär hälften bibliotekets digitala utbud (Libby, Cineasterna, PressReader med mera).

Bland de intervjuade finns en stor spridning vad gäller ålder, kön, kulturell bakgrund och socioekonomiska förhållanden.

⁵ Muntlig förfrågan om de kunde tänka sig ställa upp och bli intervjuade per telefon vid ett senare tillfälle samt kort information om undersökningen.

2.2.3 Om biblioteken som omfattas av undersökningen

Undersökningen har genomförts på följande fyra bibliotek:

- Angeredsbibliotek
- Hammarkullens bibliotek
- Majornas bibliotek (höll stängt mellan den 6 april–17 augusti 2020)
- Stadsbiblioteket

Biblioteken har valts ut i samråd med ledningen för Sektor bibliotek, Kulturförvaltningen.

I samband med att vi var på biblioteken för att rekrytera personer att intervjua gjorde vi även observationer på biblioteken. Detta för att få en bild av hur situationen är på biblioteken under Corona.

2.3 Genomförande

Fältarbetet har ägt rum under september och början av oktober 2020.

Undersökningen har genomförts med en etnografisk metodik. I syfte att svara på uppdragets frågeställningar har vi närmast oss ämnet med ett öppet förhållningssätt. Djupintervjuerna har genomförts i form av semistrukturerade samtal per telefon utifrån ett antal teman, där vi på olika sätt försökt erhålla beskrivningar av hur de nyttjat biblioteket under vårens och höstens Corona-pandemi inklusive hur Corona påverkat dem förövrigt, vad de har för kunskap om samt hur de vanligtvis nyttjar bibliotekets tjänster och utbud inklusive det digitala utbudet samt deras bild av biblioteket i framtiden. Samtalen har tagit mellan 20–60 minuter.

2.4 Analys

Vid analysen av det insamlade materialet har vi haft ett abduktivt förhållningssätt. Vi har sökt mönster och förståelse för de intervjuades beskrivningar och det vi har observerat samt tolkat materialet växelvis utifrån de intervjuades världsbild och ur ett samhällsperspektiv. Vi har tagit hänsyn till vad de intervjuade säger, vad de inte säger samt vad som sägs mellan raderna.

Metodologiskt har vi haft ett öppet förhållningssätt i analysarbetet. Vi har inte varit bundna vid en specifik analysteknik utan har rört oss fritt mellan flera analytiska angreppssätt i syfte att nå förståelse för de berättelser vi samlat in.

Insikterna som presenteras i rapporten är uppbyggda dels på de intervjuades svar och resonemang, dels på vår analys. När vi i rapporten har använt oss av citat från intervjuade representerar de vad flera av de intervjuade har svarat.

I kapitel 3 presenteras ett urval berättelser som baseras på intervjuerna vi gjort med användarna och som på olika sätt berör vad biblioteket betytt för dem under Corona-pandemin.

3. Användares tidskapselberättelser

3.1 Olika berättelser om bibliotekets betydelse under Corona-pandemin

De 14 berättelser vi valt att "tidskapsla" är ett urval från de 40 intervjuer vi genomfört inom ramen för undersökningen. Berättelserna berör deras relation till folkbiblioteket under perioden mars till oktober 2020, det vill säga tiden efter de första restriktionerna som kom i våras men före de "strängare" restriktionerna som kom den 29 oktober 2020⁶.

I berättelserna nedan överensstämmer ålder och bostadsort med de intervjuades, men namnen är fingerade. Till stora delar presenteras berättelserna så som de beskrivits för oss. I några fall har två personers berättelser blivit en berättelse för att vi ska kunna garantera de intervjuades anonymitet. I några av berättelserna har vi "förtydligat" språket eller kompletterat sammanhang för bättre förståelse.

⁶ Folkhälsomyndigheten skärpte i samråd med Västra Götalandsregionens smittskyddsläkare och Länsstyrelsen i Västra Götaland de allmänna råden den 29 oktober 2020 och alla som vistas i Västra Götaland fick då råd om att avstå från att vistas i inomhusmiljöer som exempelvis bibliotek.

3.1.1 Har reserverat och lånat fler böcker under Corona än någonsin tidigare

För mig har det varit viktigt att jag haft möjlighet att gå till mitt lokala bibliotek i Hammarkullen, att det varit öppet under Corona så jag kunnat fortsätta låna böcker.

Under Corona-perioden har jag läst mycket mer än jag brukar göra. Annars är jag väldigt aktiv på massa olika ställen, jag brukar lägga mycket tid på det. Men eftersom de har ställt in sina verksamheter nu under Corona har jag fått mycket mer tid över. Jag tror jag har beställt mer böcker under den här perioden än vad jag gjort någonsin tidigare.

”Jag tror jag har beställt mer böcker under den här perioden än vad jag gjort någonsin tidigare.”

Folkbiblioteken är avgörande för ett välfärdssamhälle. Om man vill att människor ska vara kunniga och bildade, då måste man värna biblioteken. Alltså jag är född och uppvuxen i en familj med arbetande föräldrar som läste kopiöst. Jag fick börja på biblioteket – mamma satt där och lånade ut böcker en dag i veckan. Om jag hade fruktansvärd tur fick jag sitta där själv bland böcker. Det var lycka! Det skulle jag vilja att de begriper de som är politiker idag. Att det är bra det finns på nätet, men vi behöver också fysiska platser att träffas på. Biblioteken måste finnas. De står för kunskap och bildning och de ska vara mötesplatser och de ska ha gott om resurser.

Margaretha, 72 år boendes i Hammarkullen

3.1.2 Ändrade planer

Nu äntligen kan jag nyttja Majornas bibliotek igen! Sen de öppnade i augusti har jag gått dit för att plugga och det är även bra för jag har möjlighet att skriva ut och hämta de böcker jag reserverat.

Det var egentligen så jag hade planerat att min vår skulle se ut. Under våren har jag läst en distanskurs via Malmö universitet och sen under sommaren via Växjö universitet och planen var att centrum för mina distansstudier skulle vara biblioteket [i Majorna], för det är där jag presterar som bäst och det är nära hem. Eftersom jag är gravid hade jag inte möjlighet att förflytta mig så mycket. Därför hade Majornas bibliotek varit perfekt. Men nu blev det ändrade planer eftersom de stängde.

Det har mer blivit att jag nyttjat Första Lång som ett hämta- och lämnabibliotek, främst för kurslitteraturen jag behövt. Men då har jag behövt planera för när och hur jag ska ta mig dit, för det är för långt för mig att promenera dit nu när jag är gravid och med rekommendationerna om att undvika att åka kommunalt vill jag inte ta vagnen. Så jag har åkt bil till biblioteket med min pojkvän, när det passat.

Jag kände mig i en så låst situation där ett tag. Det brukar man inte göra med biblioteket, det brukar alltid finnas ett system. Det är väldigt användarvänligt. Tänk om det hade gått att beställa böckerna till någonstans här i närheten eller hem till mig, det hade vart något.

Klara, 34 år boendes i Majorna

3.1.3 Bokkasse och att kunna fortsätta reservera och låna böcker har uppskattats

Jag läser väldigt mycket och det har jag alltid gjort. I våras utnyttjade jag detta med *bokkasse*. Det blir ett litet annorlunda urval när en bibliotekarie väljer ut böcker än när man själv sitter framför skärmen och letar. Det var positivt. Jag upptäckte ny litteratur absolut.

Nu under Corona har jag och min fru även beställt böcker på nätet och så hämtar vår son upp det på biblioteket åt oss. Det är fantastiskt! Jag beställer åtta till tio böcker en gång var fjortonde dag. Det fungerar alldeles utmärkt via *Gotlib*.

Tidigare så gick jag till biblioteket själv och valde böcker på hyllan. Jag vill gärna komma åt och läsa på baksidan av böckerna. När jag nu beställer böcker via internet så märker jag att en hel del av böckerna är sådana som jag redan läst. Genom att jag har problem med synen så är jag hänvisad till böcker med stor text. Det gör att jag har ett begränsat urval att välja bland.

Jag har provat digitala ljudböcker också. *Legimus* eller något sådant hette det. Jag har läst tre, fyra böcker, men det går mycket snabbare att läsa själv än när man ska sitta och lyssna på en bok. Det tar emot lite grann. Det är skönare att ha texten framför ögonen.

Nils, 87 år boendes i Kortedala

3.1.4 Var skulle jag annars skriva ut eller betala mina räkningar?

Jag går till biblioteket i Angered en gång i månaden nu under Corona, tidigare besökte jag biblioteket ungefär en gång i veckan. Men nu går jag bara om det är något akut ärende som att *låna böcker* till mina två barn eller att jag behöver *skriva ut* något, till exempel om jag vill ansöka något till Arbetsförmedlingen eller för att kunna betala räkningar eller något sånt. Om jag vill ha pappret får jag gå dit och skriva ut. Men på grund av situationen nu under Corona vill jag inte stanna. Om jag vill läsa en bok går jag dit och hämtar boken och går sen ut. Jag stannar inte på biblioteket.

Det är jättebra med biblioteken. De hade kunnat stänga biblioteket, men det är öppet. Det hjälper jättemycket. Tänk om biblioteket skulle vara stängt, det skulle vara värre. Men de är där och jag tror alla är medvetna om att det måste vara distans mellan folk. Och var skulle jag annars göra mina ärenden eller skriva ut?

Catherine, 41 år boendes i Angered

3.1.5 Sommarläsningen i lekparken nådde ut till mina grannar

Jag har fyra barn mellan 5 månader och 7 år. Jag är föräldraledig just nu, men jobbar annars för Göteborgs Stad. Min familj är regelbundna biblioteksbesökare. Före Corona var vi på biblioteket i Hammarkullen en gång i veckan och lånade böcker och barnen kunde sitta där i trappan och läsa böcker. Vi går dit nu också (under Corona), den stora skillnaden är att vi inte stannar kvar och läser böcker.

Vi brukade gå till biblioteken i både Hammarkullen, Angered och Stadsbiblioteket. Nu blir det mest Hammarkullen. Men de barnböcker som finns i Hammarkullen är inte så många eller det känns i alla fall inte som det kommer så mycket nytt. Det är stor skillnad på Stadsbiblioteket – de får nya barnböcker varje dag känns det som.

I somras var jag och mina barn med på en sagostund i stora lekparken [Parkleken i Hammarkullen] dit det kom en bibliotekarie och läste med barnen. Det var rätt kul. Några av mina grannar och deras familjer råkade också vara där. Det var bra att ta ut biblioteket i vardagen – med sagostunden nådde man ut till andra vuxna som man kanske inte hade nått annars och som inte brukar gå till biblioteket.

Huda, 34 år boendes i Hammarkullen

3.1.6 Behov av att kunna skriva ut och skanna även under Corona

Det är bra att få tillgång till böcker också nu under Corona och det är bra att alla får möjlighet att kunna söka på internet och kunna göra sina ärenden (exempelvis för banken) och kunna skriva ut viktiga papper. Det är viktigt!

Jag bor hos några kompisar i Hammarkullen sedan i våras, då jag börjat arbeta på två restauranger här i Göteborg. Jag är 35 år. Jag brukar besöka biblioteket tre, fyra gånger i månaden nu. Det gjorde jag även under våren. Jag brukar då låna böcker på lättare svenska, skriva ut och skanna in dokument och mejla till mig själv. Jag brukar också läsa GP.

De bibliotek jag besöker är Hammarkullens bibliotek och sedan besöker jag bibliotek som ligger nära där jag jobbar. Det är biblioteket på Redbergsplatsen [Kåken] och i Västra Frölunda. Jag har också besökt Stadsbiblioteket. Alla biblioteken är bra. Jag känner inte att något är bättre än något annat.

Under Corona-pandemin har jag försökt begränsa och inte vara ute så mycket. Men jag har besökt biblioteket när jag måste. När jag har varit på biblioteket har det inte varit så mycket folk där. Det är bra med avstånd. Bara en dator finns att använda. Biblioteket har varit försiktiga under Corona. Personalen försöker också hjälpa till. Men om det hade funnits handsprit hade det varit bra.

Hasin, 35 år boendes i Hammarkullen

3.1.7 Lovordar Libby

Jag är 72 år och bor sedan två månader i Majorna. Bodde tidigare i Centrum. Nu under hösten har jag hunnit besöka biblioteken både på Chapmans torg och Första Långgatan, men är fortfarande hellre på Stadsbiblioteket. Jag tycker om det biblioteket.

Under våren var jag inte mycket på biblioteket. Men jag hade redan upptäckt *Libby-appen*. Därför behövde jag inte gå till biblioteket särskilt mycket. Jag läser väldigt mycket på *Libby*. Det är så himla smart att man kan ladda ner böcker och ha dem på både paddan och telefonen och läsa offline. Den är snabb och jag kan läsa obehindrat hur mycket som helst. Den är "skitbra", om man får uttrycka det så. Den är väldigt bra den appen! Det är bra att jag kan lämna tillbaka en bok och låna en ny på en gång utan att behöva vänta. Jag läser ganska fort. Tre, fyra dagar, sen vill jag ha någonting nytt. Så jag är väldigt glad i den. Jag kan inte nog rekommendera *Libby*. Och det gör jag också!

Jag upptäckte *Libby*... jag var ganska störd på appen som fanns innan *Libby* kommit. Det var någon special-app för elektroniska resurser. *Libby* kom kanske för ett år sen. I alla fall laddade jag in den ganska snabbt och kollade upp den och konstaterade att den var bra. Sen har jag hållit mig till den.

Cineasteria har jag också nyttjat nu under Corona. När det gick att streama funkade det jättebra, men mitt nät har blivit dåligt sedan jag flyttade för två månader sedan. Så sedan dess har jag inte streamat någonting. Däremot konstaterade jag att det finns ganska mycket dvd-filmer på biblioteket. Det har jag faktiskt nyttjat nu den senaste månaden i alla fall. Sen kunde man tycka att det kunde vara roligare med bättre urval, men det är en smakfråga. Men det är en del ganska roliga filmer ändå. Jag har sex-sju filmer hemma som jag är påväg att byta ut mot något annat.

Carl-Gustaf, 72 år boendes i Majorna

3.1.8 Har behov av studieplats

Jag är 21 år och jag kommer från Afghanistan. Jag har bott i Sverige i sex år, men är relativt nyinflyttad till Göteborg. Jag bor sedan i våras i Kortedala, då jag börjat läsa *Vård och omsorg* i Angered.

Jag har besökt biblioteket i Angered många gånger. Ibland har jag gått dit för att jag vill sitta och läsa i boken på biblioteket och läsa mer om något speciellt område. Men jag vill oftast inte låna med mig boken hem. Det kan vara för att det bara är någon uppgift jag behöver till något skolarbete som jag vill kolla upp eller att jag vill läsa mer om något område vi pratat om i skolan och det är svårt att studera hemma för jag bor med många andra [inneboende]. Det kan också vara för att jag har annat att läsa hemma, andra skoluppgifter att göra eller att jag är rädd att jag tappar bort boken.

Men nu under Corona-tiden är alla rummen på biblioteket där vi tidigare kunde sitta och studera och träffas stängda. Vid bordet får du sitta och läsa tidningen i max 20–30 minuter. Det är heller inte så mycket folk på biblioteket. Varken gamla eller unga.

Jag förstår inte riktigt varför vi inte skulle kunna använda ett av grupprummen? Jag förstår att vi alla ska hålla avstånd. Men om vi är en eller två personer som kommer dit tillsammans så kanske vi kan sitta ihop? Vi sitter ändå ihop i skolan hela dagarna.

Jawad, 21 år boendes i Kortedala och studerandes i Angered

"Ibland har jag gått dit för jag vill sitta och läsa i boken på biblioteket."

3.1.9 Behöver kunna sitta på biblioteket och studera

Jag studerar film på distans [högskola]. Jag är ofta på biblioteket för att plugga för det är svårt att koncentrera sig hemma. Jag går till biblioteket istället, behöver vara på ett ställe där andra också pluggar. Jag behöver ha folk runt mig som håller på med samma sak. För mig känns biblioteket som ett ställe där jag lyckats göra något, där jag blir fokuserad och motiverad. Ett positivt ställe där jag får saker gjorda.

Jag går ofta till Stadsbiblioteket, även nu under Corona, för de har bra öppettider. Jag bor i Lundby, men det går inte att hitta en sittplats där.

Biblioteket är även en tillflyktsplats för människor. Varje gång jag är på biblioteket så ser jag många ensamma människor som är där varje dag. Det är en plats för alla människor. Man möter många människor på biblioteket som man aldrig skulle möta någon annanstans. Jag gillar det. Det är fint.

Jag använder *Cineasterna*. Jag började med det för tre veckor sedan. Under den tiden har jag sett en fem, sex filmer. Det är rätt fantastiskt, för det finns ett bra utbud av film. Det är jättebra! Men appen är rätt dålig. Det går inte att leta efter filmer på appen. Appen bara riktar om en till hemsidan. Men då behöver jag ju inte appen. Om man vill streama eller koppla den till Google Chrome Cut som många har, så går det inte. Men jag använder *Cineasterna* ofta. Jag går direkt till webbsidan via min dator istället.

Alex, 31 år boendes i Lundby

"För mig känns biblioteket som ett ställe där jag lyckats göra något, där jag blir fokuserad och motiverad. Ett positivt ställe där jag får saker gjorda."

3.1.10 Biblioteket är en påfyllnad

Jag är 71 år och bor relativt nära Stadsbiblioteket.

Före Corona gick jag ofta dit och lyssnade på olika seminarier och föreläsningar. Det är så härligt med det här klassikerpratet till exempel, att kunna komma dit och lyssna. Även om man inte läst boken får man hjälp, man får en presentation om den och tiden kring när den kom till presenteras. Det har varit så gott att få en påfyllnad. Biblioteket är en påfyllnad. De är specialister på litteratur och det som har kommit nytt. Det är bokmässan i miniatyr. Man får inspiration. Programmen har gett en inspiration. För det här är inte mitt gebit, men jag har tyckt om att få den påfyllnaden, och då får jag använda huvudet. Man måste träna hjärnan också. På biblioteket får man träna hjärnan.

”Det är bokmässan i miniatyr. Man får inspiration. Programmen har gett en inspiration.”

Jag såg Ulrika Knutssons filmade föreläsning [digitalt klassikerprat] i våras. Jag hade också möjlighet att i förväg ställa en fråga till Ulrika Knutsson som hon sen skulle svara på. Jag vidarebefordrade filmklippen som biblioteken gjorde till massor med kompisar, 20 personer. Vet inte om alla såg det, men 4–5 stycken tittade på det. Det blev väldigt trevligt när de klippte ihop frågor och svar [som visades i en separat film efter den filmade föreläsningen]. Det tyckte jag blev bra. Det var trevligare, då blir det den här dialogen, samtalet. Det heter ju klassikerprat, det är ingen föreläsning. Det tyckte jag var trevligt, det var nog den trevligaste. Annars har jag tittat på tv. Hade dator med mig till landet. För mig är det en annan känsla när man går in i ett rum och det sitter andra bredvid och man i närtid kan ställa frågor så väcker det tankar och föreläsaren kontakten. Här på detta klassikerpratet upplevde jag att det blev lite närmare som att ha en ”riktig” föreläsning [på plats] på biblioteket. Det blev närmare det än när man bara sitter och hör en föreläsning [och ser på skärmen]. Sen bidrar det att Ulrika Knutsson är väldigt duktig på att ’komma igenom rutan’, det är inte alla som är det.

Hedvig, 71 år boendes i Centrum

3.1.11 Möjlighet att plugga, låna kursböcker och skriva ut

Biblioteket betyder rätt mycket faktiskt för mig. Någonstans att kunna sitta och plugga, någonstans att vara. Att kunna få tag på böcker. Det är bara att låna och att det är gratis. Att de har öppet på tider så att man kan vara där. Det är 'nice' med biblioteket. Det är bra att man kan *skriva ut* där, för jag har ingen skrivare hemma. Men det är rätt dyrt att skriva ut, typ 3 kronor per sida.

Majornas bibliotek är min favorit. Det är nära. Jag pluggar på bra där. Det är inte så mycket folk där eller jag känner inte så mycket folk där. Jag gör bara min grej där. Jag brukar gå dit direkt när jag vaknar och det är när de öppnar och då brukar det alltid finnas plats att sitta. Skönt att det är öppet nu igen.

I våras var det jobbigt att Majornas bibliotek var stängt. Har inte besökt biblioteket lika mycket på grund av det. Har mest hämtat och lämnat böcker på Linné, men jag satt inte där och pluggade så som jag brukar göra här i Majorna.

Lisa 26 år, student som studerar på högskola utanför Göteborg och bor i Majorna

3.1.12 Har lånat fler e-böcker och börjat streama film

Jag är 29 år och jobbar deltid parallellt med mina universitetsstudier.

Jag började använda *Cineasterna* under Corona för jag saknade bio väldigt mycket. De har väldigt speciellt utbud, speciellt svensk film. Man får chansa lite och söka. Men det är väldigt lätt att använda Cineasterna. Så länge man har aktivt bibliotekskort. Jag har tipsat många av mina kompisar. De vill använda tjänsten, men de flesta har inget aktivt kort. Ganska många har sagt att de ska testa, men har inte kunnat testa då de inte vill gå till biblioteket under Covid för att skaffa nytt kort. De tänker att om de inte går dit normalt sett, vill de inte göra det nu.

Jag har även lånat och läst lite fler böcker nu under våren jämfört med vad jag brukar göra. Jag har lånat både pappersböcker och e-böcker. Jag brukar faktiskt läsa e-böcker, men det är lite krångligare att använda än *Cineasterna*, tycker jag. Det är olika format. Jag har läsplattor. Men det brukar inte gå. Jag har en sån här läsplatta [Kindle läsplatta]. Men det brukar inte gå... Amazon har speciellt format. Man måste göra om formatet så man använder e-pub som format i Sverige och Europa och nästan hela världen, men de använder Amazon-format. Jag är aldrig riktigt säker på filerna. Hur länge funkar de. Ibland funkar de, ibland inte. Ibland vill de köra i E-Reader, vilket jag inte har längre. Jag blir alltid lite förvirrad när jag öppnar sådana tjänster, för de begär olika saker. Lite krångliga så, men jag förstår också att det... har varit så sen e-bokmarknaden kom. Så det är inte direkt bibliotekets fel. Men det är lite krångligare än Cineasterna där man går in och så löser det sig självt. Jag får alltid tänka vart ska jag läsa det här och hur. Jag brukar bara läsa i webbläsaren och så loggar jag in och hämtar igen och igen.

Alice, 29 år boendes i Centrum

3.1.13 "Bokkassarna" gav nya läsoplevelser

Jag fick *bokkassar* från biblioteket vid två tillfällen, en gång i våras och en gång i somras. Jag tycker det är roligt när någon annan plockar ihop böckerna. Jag får ju liksom då nya böcker som jag inte funderat på. Speciellt som jag inte angav önskemål alls utan bibliotekarien fick plocka ihop någonting. Då blev det att jag läste böcker av författare som jag förmodligen inte hade hittat på egen hand. Det var nya läsoplevelser!

"Bokkassarna gjorde att jag läste böcker av författare som jag förmodligen inte hade hittat på egen hand. Det var nya läsoplevelser!"

Efter *bokkassarna* har jag reserverat böcker på biblioteket och gått dit vid kl.8 och hämtat dem när det knappt varit några andra där. Det har jag gjort sedan i somras. Även böcker som jag vet finns på biblioteket har jag reserverat, så jag inte ska behöva gå in och leta efter dem. Det har känts tryggt på så sätt. Och så finns det handsprit, så det har varit bra.

Före Corona besökte jag biblioteket en gång i veckan ungefär. Både för att låna böcker, men även för att läsa tidskrifter. Nu har jag *Readly* och läser digitalt. Det hade jag nog inte haft om inte Corona varit. Vet inte om jag kommer fortsätta med det post Corona, jag föredrar att gå till biblioteket och läsa tidskrifterna "på riktigt".

Ture, 69 år boendes i Härlanda

3.1.14 Biblioteket ger mig lugn och ro efter arbetsdagen

Jag är civilingenjör. Jag är 59 år och bor i en lägenhet i Lunden.

När jag inte jobbar brukar jag befinna mig mitt i naturen eller på biblioteket.

Anledningen är att på båda platserna får jag lugn och ro. För mig är biblioteket ett nöje. Där försöker jag vara så mycket som möjligt med olika böcker, sen blir det också internet.

Under våren rekommenderade de på jobbet alla att arbeta hemifrån. Jag tyckte det var svårt i början. För jag är en social människa och med teamet jag jobbar... Det blev lite konstigt. Dels har jag inte en bra öppen plats hemma, dels har jag inte sånt bord som man kan stå och sitta vid. Du vet jag bor i lägenhet. Jag har inte, som de flesta andra på jobbet, en stor villa och ett rum som arbetsplats, tyvärr jag har inte så.

Nu under våren har biblioteket fungerat lite sämre. I början gick jag en eller två gånger för att kolla läget, sedan i juli blev det lite mer. Jag cyklade till Härlanda bibliotek, läste där 30–60 minuter och sedan när de sa i högtalarna att 'ni får inte stanna', då försvann jag därifrån. Men nu under hösten är jag på biblioteket nästan varje dag. Jag har en kompis som jag brukar träffa i cafeterian på Stadsbiblioteket. Vi pratar om poesi, litteratur, Nietzsche, Marks, allt möjligt.

Före Corona brukade jag ta del av olika evenemang som ägde rum där, framförallt på Trappscenen. Det hände nästan två eller tre gånger varje vecka. De flesta ämnena var roliga och lärorika. Det var allt från Latinamerika till språk, konst och olika svenska författare. Digitalt programutbud är dock inget för mig. Då jag sitter framför datorn åtta, nio timmar varje dag vill jag göra någonting helt annat än det digitala på fritiden.

Aria 59 år, boendes i Lunden

4. Insikter

4.1 Corona-pandemin har påverkat alla – men på olika sätt

Samtliga av de intervjuade beskriver att Corona-pandemin på ett eller annat sätt påverkar och har påverkat dem under våren, sommaren och tidig höst 2020.

Flera beskriver att de var mer begränsade i hur de rörde sig och vad de gjorde under våren än under sommaren och tidig höst, men att de för hela perioden försökt att begränsa sina aktiviteter utanför hemmet. Flera av de som studerar eller arbetar beskriver att de gjort det på distans helt eller delvis under perioden.

Majoriteten av både äldre och yngre beskriver att de har valt att fortsätta besöka biblioteket – dock mindre frekvent. De beskriver också, i linje med citaten nedan, att de ändrat *hur* de nyttjar biblioteket som plats och bibliotekets tjänster på grund av begränsningar som biblioteket vidtagit för att begränsa smittspridning (minskat antal sittplatser, stängda grupprum, begränsningar i tillgång till dagstidningar med mera).

”

Jag har nyttjat biblioteket mer än tidigare nu under Corona, fast på annat sätt. Jag har inte gett mig ut med några transportmedel, jag har inte bil.

Jag har då använt biblioteket på ett annorlunda sätt för jag har beställt väldigt mycket böcker och fått hem dem. De har varit helt underbara här nere på Axel Dahlströms torg på Högsbo-biblioteket och kommit ut med dem. När jag ska hämta böckerna så ringer jag dem när jag är utanför biblioteket och så kommer de ut med dem. Det är jättefint. Jag är så tacksam för den servicen.”

Lena, 74 år boendes i Högsbo

”

Den första tiden besökte jag inte biblioteket, utan då lånade jag på annat sätt – utav andra istället. Fram till sommaren gick jag inte dit. Men sen har jag börjat göra det, då har det känts tryggt för på morgnarna är det knappt några andra där. Och så finns det handsprit. Så det har varit bra.”

Ture, 69 år boendes i Härlanda

Vetskapen om att det är en speciell tid under Corona och att biblioteket inte kan tillgodose alla behov under denna tid är något som de intervjuade förhåller sig till och många har overseende med. Men i vissa fall är användandet av bibliotekets tjänster och utbud avgörande för att deras vardag ska fungera.

4.2 Biblioteket en central aktör/plats i människors liv

Från intervjuerna framgår det tydligt hur viktigt biblioteket är. **Biblioteket utgör en central del av människors liv**, så även under Corona.

Flera av de aktiviteter som de intervjuade planerar in inbegriper användande av biblioteket och bygger på att de har tillgång till biblioteket, både som plats och i form av tjänster och utbud. Det kan handla om allt från att använda bibliotekets datorer för att betala räkningar, att komma åt kurslitteratur för att kunna genomföra sina studier, att de utgår från möjligheten att kunna sitta på biblioteket och studera vid beslut om att börja studera till att de planerar sin dagliga rutin utifrån att de går till biblioteket och läser dagstidningen.

För många är också tillgång till fack- och skönlitteratur avgörande för deras välmående. Särskilt under Corona-pandemin, då läsningen har ersatt en del av deras andra aktiviteter. En äldre kvinna vi intervjuade beskriver att *”böcker är sällskap när man är ensam”*.

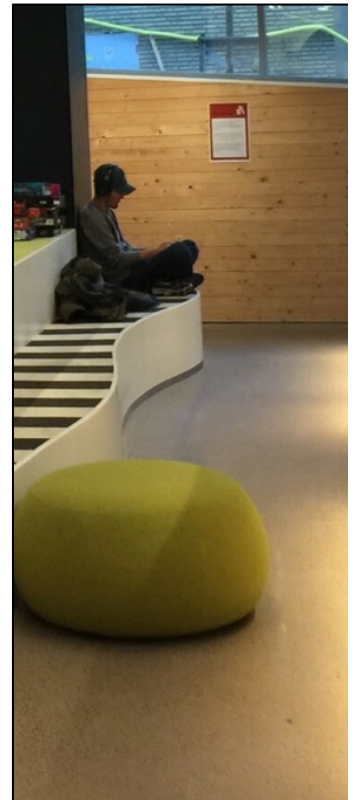
4.2.1 Samhällsviktig funktion

En relativt stor grupp av de som använder bibliotekets datorer har inte själva tillgång till smartphones, egen dator och/eller internetuppkoppling. Biblioteket och tillgång till datorer och internet blir då deras enda möjlighet att kunna utföra ärenden såsom att:

- Betala sina räkningar
- Kommunicera med myndigheter som exempelvis Försäkringskassan, sjukvården, Arbetsförmedlingen, Socialtjänsten.
- Kommunicera med barnens förskola eller skola.
- Skanna eller skriva ut viktiga dokument de behöver i kommunikation med exempelvis kommun och myndigheter.
- Nyttja datorer för att skriva sina skolarbeten.
- Söka och ta del av information.

För exempel på ovan, se följande berättelser i kapitel 3: 3.1.2, 3.1.4, 3.1.6, 3.1.8 samt 3.1.11.

För några av de som nyttjar biblioteket för att ta del av nyheter och information (till exempel läser dagstidningar) är biblioteket den enda möjliga platsen/kanalen för att få tillgång till nyheter och samhällsinformation (till exempel de som lever på marginalen). Men majoriteten av samtliga av de som nyttjar dessa tjänster gör det för att det är ett bra utbud och en trevlig plats.

4.2.2 En plats där de upplever att de kan prestera

Både i denna och tidigare undersökningar som vi har genomfört beskriver flera att bibliotekets miljö utgör en kravlös plats som ger möjlighet att prestera på. Biblioteket förknippas med en plats där man kan lyckas, se exempelvis berättelse 3.1.9 i kapitel 3. De refererar till att det är en miljö där de får lov att vara själva men ändå tillsammans med andra. Det råder ett kreativt brus som gör att de kan fokusera. De beskriver också att miljön med böcker bidrar till att de är omgivna av kunskap och andra människors tankar och idéer.

För flera är hemmet, likt citatet nedan, den alternativa platsen för att prestera/studera och de beskriver att det i den miljön är svårt att fokusera och prestera, till exempel på grund av trångboddhet och att övriga personer i hemmet (barn, syskon, partners) är där.

”

Jag har två småbarn hemma och två äldre barn. De äldre barnen går på gymnasiet. Vi bor ganska trångt, så äldsta dottern är ofta på Stadsbiblioteket och Gamlestadens bibliotek för att studera. Det är stort där och det finns många böcker där.”

Zeinab, 33 år boendes i Hammarkullen

Många har förståelse för de förändringar som genomförts på biblioteken (i syfte att begränsa smittspridning) under Corona-perioden (sittplatser tas bort med mera), men beskriver samtidigt att exempelvis deras behov av att kunna prestera studiemässigt kvarstår.

4.2.3 En frizon

Biblioteket som plats kan utgöra en frizon för både barn, ungdomar och vuxna. Det är en neutral plats dit de kan gå utan att behöva förklara varför de ska gå dit eller varför de är där.

Något som vi inte har sett bland intervjuerna i denna undersökning, men som vi sett i tidigare undersökningar är att biblioteket kan utgöra en frizon för de som lever under kontroll (av partner eller i patriarkala strukturer) eller som lever med våld i nära relationer. Ett besök på biblioteket kan då både vara en tillflykt och en form av "ventil".

Under Corona-pandemin har det förekommit nyhetsrapporteringar som indikerar att personer som lever med risk för våld i nära relationer har fått en allt besvärligare situation under Corona-pandemin. Bland annat har Maria Perrotta Berlin, forskare i nationalekonomi, tittat på tre faktorer (ökat alkoholintag, ökad arbetslöshet, förändrade rörelsemönster), som kan leda till ökad förekomst av våld i nära relationer under Corona-pandemin.

4.3 Det *lokala* biblioteket har blivit viktigare under pandemin

Under Corona-pandemin har det lokala biblioteket fått en allt större betydelse för besökarna. I normala fall (före Corona-pandemin) ingår ofta det lokala biblioteket i ett nätverk (ekosystem) av flera bibliotek som nyttjas beroende på andra aktiviteter i vardagen alternativt vilka aktiviteter de ämnar göra på biblioteket.

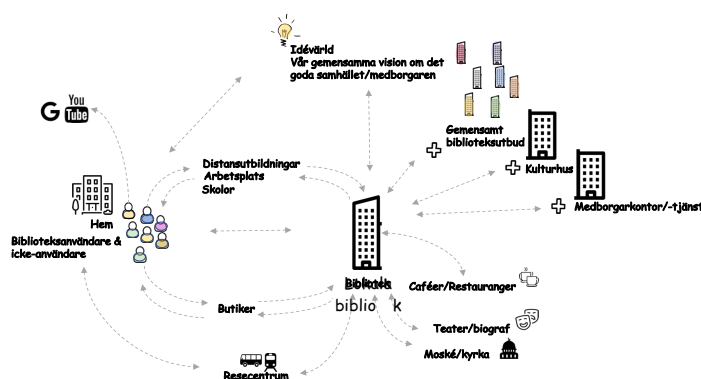
Men under Corona-pandemin har besökarna, likt citatet nedan, begränsat sina aktiviteter utanför hemmen till att främst omfatta närområdet och därmed begränsas nyttjandet av biblioteket till det lokala. Med andra ord har det ekosystem som biblioteken ingår i fått sig "en törn".

”

Det är så himla bra med biblioteket! I vanliga fall går jag till biblioteket kanske två, tre gånger i veckan och då springer jag runt på olika bibliotek. Jag har ett bibliotek här i Hammarkullen, så finns det ett i Angered och 300m2. Jag brukar hämta nya böcker på 300m2 och även i Angered, men jag lämnar oftast böckerna i Hammarkullen. Ibland (för Corona) går jag även till biblioteket i Gamlestan för de har utländsk litteratur. Jag är intresserad av språk. Jag läser böcker på engelska, tyska, franska och lite ryska. De har exempelvis mycket vackra ryska kokböcker som man kan låna.

Men nu när det är Corona och man är gammal så åker man inte kommunalt, så nu blir det egentligen bara Hammarkullen och då blir det kanske en gång i veckan. Men det är jättebra. Det sitter en bibliotekarie bakom en plastskärm man hängt upp och så är det egentligen inga andra där nu. Däremot brukar jag inte sitta kvar och läsa tidskrifter som jag gjort ibland förut.”

Constance, 78 år boendes i Hammarkullen

4.4 Läsandet har för vissa grupper fått ett större utrymme

Flera av de äldre (pensionärer) som vi har intervjuat beskriver, i linje med citatet nedan, att deras läsande har ökat under Corona-pandemin. Läsandet har fått ersätta många av de fysiska aktiviteter som de brukar ta del av i vanliga fall. Läsandet beskrivs också av några som att de har något meningsfullt att göra, en form av sällskap och att de intellektuellt "håller igång".

”

För mig har det varit viktigt att jag haft möjlighet att gå till mitt lokala bibliotek i Hammarkullen, att det varit öppet under Corona så jag kunnat fortsätta låna böcker. Under Corona-perioden har jag läst mycket mer än jag brukar göra. Annars är jag väldigt aktiv på massa olika ställen, jag brukar lägga mycket tid på det. Men eftersom de har ställt in sina verksamheter nu under Corona har jag fått mycket mer tid över. Jag tror jag har beställt mer böcker under den här perioden än vad jag gjort någonsin tidigare.”

Margaretha, 72 år boendes i Hammarkullen

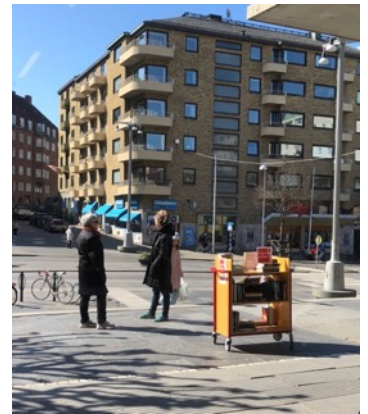
För denna grupp har biblioteket utgjort ett bra stöd under perioden genom tjänster som bokkassar och "Corona-låna" (se nedan), som de beskriver fungerat väldigt smidigt.

Bokkassen innebär att personer som är 70+ har fått möjlighet att få bokkassar (med av bibliotekarier utvalda böcker) levererade hem till sig. De intervjuade beskriver bokkassarna som en bra läsfrämjande insats som har bidragit till att öka deras läsande och möjligheter att ta del av ny litteratur som de inte hade upptäckt på egen hand. De beskriver också, likt citatet nedan, att distributionen av bokkassar har fungerat väldigt bra.

”

Det var suverän leverans hem till dörren med bokkassen. Helt fantastiskt. Men min man och jag åkte och lämnade kassen vid entrén när vi var klara med dem. Och sen smög jag in och lånade en bok. Jag är i en krisgrupp, så jag har inte vart på biblioteket under våren, men när jag lämnade den sista bokkassen hade jag tänkt till att det var måndag förmiddag och att det inte kunde vara många på biblioteket då. Då smet jag in och lånade en bok. Det var i augusti. Och nu kom jag att tänka på att de har haft bokvagn nere på torget. Där har jag också lånat, det var jättebra! Det var inte så stort utbud, men det var några som jag inte läst, så det var bra.”

Ofelia, 73 år boendes i Västra Frölunda

Likaså upplevs "Corona-låna" som en bra tjänst som gett dem möjlighet att fortsätta låna litteratur under pandemin. Corona-låna innebär att de reserverar böcker digitalt hemifrån och att personalen möter upp dem med böckerna utanför bibliotekets entré, så att de slipper gå in i biblioteket.

Några har också beskrivit att de själva reserverat böcker digitalt och att närstående hämtar och lämnar böckerna åt dem.

4.5 Digitala tjänster

Flera av de intervjuade beskriver att de börjat eller än mer reserverar böcker digitalt hemifrån under Corona-pandemin.

När det gäller andra digitala tjänster är det framför allt *Cineasterna* som några i intervjuerna har lyft att de hittat och börjat använda under Corona-pandemin, se exempelvis följande berättelser i kapitel 3: 3.1.7, 3.1.9 och 3.1.12.

Bland de personer som vi har intervjuat i denna undersökning är det ingen som beskriver att de börjat använda *Libby*, *PressReader* eller appen *Biblioteket* under pandemin, utan de nyttjade i så fall tjänsterna redan före Corona-pandemin.

Bland de intervjuade är det inte någon som upplever att de blivit vägleda eller tipsade (nudgade) till att använda de digitala tjänsterna. Däremot vet vi att det digitala utbudet lyfts i såväl digitala kanaler som av bibliotekspersonal och vi kan anta att personer har blivit vägleda utan att själva vara medvetna om det. Exempelvis är det sannolikt denna vägledning som lett till att flera börjat använda *Cineasterna* även om de själva inte gör den kopplingen.

Det vi kan se i materialet som kan vara anledningar till varför personer

inte nyttjar hela eller delar av bibliotekets digitala utbud kan vara:

- På grund av tekniken (de har inte tillgång till bredband, smartphones med mera).
- På grund av okunskap, de saknar kunnandet.
- Det kan också vara så att de testat tjänster men väljer att göra på annat sätt istället. Här ingår de som väljer bort delar av bibliotekets digitala utbud för att de upplever ett kommersiellt alternativ som bättre (förutsatt att de har de ekonomiska förutsättningarna).

Ett mönster vi kan se i intervjuerna är att de som använder tjänsten *Libby* högre frekvent är mer positiva till hur tjänsten fungerar, medan de som är mer sällananvändare uttrycker att de får tänka ett varv extra kring hur de ska använda tjänsten.

4.6 Digitalt programutbud

Flera av dem vi intervjuat uppskattar och har även tagit del av bibliotekets programutbud före Corona. De uttrycker att det är det intressanta innehållet i kombination med den sociala interaktionen med andra personer som de upplever som värdefullt med programutbudet.

Majoriteten upplever dock inte att de i dagsläget har behov av digitala evenemang från biblioteket. Då möjligheten till social interaktion försvinner och de inte har något specifikt särintresse, upplever de att det istället finns många andra kanaler som erbjuder möjlighet att ta del av litteratur, författaruppläsningar och liknande, exempelvis via SVT Play.

De personer vi har intervjuat som har tagit del av det digitala klassikerpratet under våren har antingen haft ett specialintresse och därför varit intresserade av att ta del av det digitala evenemanget eller så har de tidigare tagit del av bibliotekets programverksamhet före Corona (baseras på några få personer som vi intervjuat inom ramen för den här undersökningen). De uppskattar möjligheten att kunna fortsätta ta del av kunskapen digitalt och de uppskattar hjälpen med analys och reflektion kring ett specifikt ämne.

De beskriver att det mest önskvärda vore om det digitalt fanns möjlighet till realtidsinteraktion, där man kan ta del av vad andra tycker och tänker i realtid samt får en känsla av gemenskap. Om inte det är möjligt, beskrivs möjligheten att få ta del av filmade frågor och svar likt det Digitalt Klassikerprat genomförde i maj 2020 med Ulrika Knutsson som ett andra alternativ.

Några har efterfrågat att få kunna ta del av bibliotekariernas kunskap och expertis inom ett specifikt ämne. De lyssnar gärna på bibliotekarierna själva, det behöver inte enbart vara författare eller forskare med flera som föreläser, samtalar.

Någon enstaka av dem vi intervjuat, som är pensionär och som annars brukar vara aktiv och ta del av bibliotekets programverksamhet, har beskrivit att hen nu under hösten valt att studera en universitetskurs på distans som en ersättning för att hen inte kan ta del av programutbudet som tidigare. Förhoppningen är att hen i den digitala undervisningen får ta del av sociala diskussioner och att de tillsammans kan diskutera och analysera litteratur, filosofi och konst.

4.7 Vikten av att snabbt nå ut med information

Flera upplever, i linje med nedanstående citat, att framförhållning och kommunikation om att vissa bibliotek (inom ramen för undersökningen nämndes biblioteken i Majorna och Torslanda) stängdes var bristfällig. De efterfrågade tidigare, mer och tydligare information via e-post, sms, vid entréer samt i digitala medier som Facebook och hemsida.

”

Det kändes som att biblioteket var öppet och sen helt plötsligt var stängt. Man fattade ingenting. Så informationen skulle varit tydligare. Jag är inne på hemsidan ibland.

Jag använder biblioteket mycket, så för mig är det en stor grej när de inte finns. Jag hade helst velat ha en lapp i brevlådan, men hade kunnat tänka mig få mejl också.”

Klara, 34 år boendes i Majorna

Flera hade önskat att biblioteket kommunicerat via e-post och sms till de som berördes av att de lokala biblioteken stängdes. De hänvisar till att de annars får information och aviseringar via dessa kanaler gällande lån.

I Torslanda var det exempelvis flera som hann börja oroa sig för hur de skulle kunna lämna igen de redan lånade böckerna i tid när biblioteket hade stängt (innan de nåddes av information om att lånetiden skulle förlängas).

Flera har också efterfrågat att kunna ta del av hur besöksfrekvensen ser ut för att ha möjlighet att förlägga sitt besök på biblioteket när det inte är så många andra besökare där.

I rapporten *Uppföljning av de som registrerar sig för meröppet via Torslanda bibliotek via bokbussen* finns mer att läsa om önskemål som berör kommunikation.

5. Biblioteket och framtiden

5.1 Från nuläge till ”nyläge”

Människors vardag i dag ser annorlunda ut än den gjorde före Corona. Vilka förändrade beteenden och vanor som kommer att bli bestående efter Corona-pandemin är svårt att veta.

Däremot kan vi se att många av de förändringar som har skett var sådana förändringar som var på gång redan före Corona (benämnda som megatrender), men som har fått en snabbare utveckling under Corona-pandemin.

Dessa megatrender är:

- Digitalisering
- Vårt förändrade arbetssätt
- Vårt sätt att ta till oss utbildning och kunskap
- Förtätning, urbanisering och globalisering
- Ett mer ekonomiskt differentierat samhälle (de som har och de som inte har)

Dessa megatrender och dess betydelse för biblioteket finns presenterade i *En plats för alla. Behovs- och användarundersökning gällande folkbiblioteken i Göteborg*⁷. Det vi kan se är att ovanstående megatrender tillsammans med de förändringar som Corona-pandemin bidragit till med stor sannolikhet leder till att det kommer att finnas ett ökat behov av biblioteket för arbete och studier.

Fler kommer att studera på distans, bland annat på Universitet och yrkesskolor runt om i världen. Corona-pandemin har även genererat förändringsprocesser både på arbetsmarknaden och i samhället i stort, som exempelvis effektiviseringar och klimatomställningar. Detta kommer sannolikt att leda till att fler personer kommer att befinna sig i omställnings- och omskolningsprocesser och ha behov av att studera på heltid eller deltid under de kommande åren.

Många kommer sannolikt även att helt eller delvis vara i behov av att ha tillgång till andra platser att arbeta på än från det ”traditionella kontoret”. Dels är det många som under Corona-perioden har vant sig vid att utföra arbete från annan plats än det ”traditionella kontoret”. Det kan också vara fler som på

⁷ Sektor bibliotek, Kulturförvaltningen, Göteborgs Stad. Genomförd av Splitvision Research. *En plats för alla. Behovs- och användarundersökning gällande folkbiblioteken i Göteborg*. (2017).

grund av omställningar på arbetsmarknaden får nya anställningsformer, till exempel fler egenföretagare, frilansare och kombinatorer.

Detta innebär med stor sannolikhet att folkbiblioteken och Stadsbiblioteket kommer att ha än större betydelse för människor som platser, allt fler "här-och-där-arbetar". Det är också en trend som vi såg redan före Corona. Vi har till exempel vid tidigare undersökningar intervjuat och observerat personer som arbetar både inom privat och offentlig sektor som har behov av biblioteket som start- och landningsplats mellan möten och olika arbeten.

Behovet av biblioteket som studie- och arbetsplats tillsammans med de förändringar som sker inom digitalisering med till exempel allt fler digitala möten kommer att ställa än mer krav på biblioteket som lokal och behovet av olika och tydliga ljudzoner.

5.1.1 Att klara sig själv och meröppet

En trend vi har sett som inte direkt kopplas till effekter av Corona-pandemin, men som ställer nya krav på biblioteken är att allt fler av besökarna vill klara sig själva i nyttjandet av bibliotekets tjänster och service.

I uppföljningen av insatsen med meröppet i Torslanda lyfter flera av användarna värdet av att få tillgång till biblioteket på andra tider än när biblioteket annars är öppet. Flera av de som registrerade sig för meröppet beskriver att de klarar att utföra majoriteten av sina ärenden på biblioteket på egen hand utan interaktion med bibliotekspersonal.

Önskan att kunna klara sig själv på biblioteket ställer nya krav på "hjälp till självhjälp" och självservicefunktioner på biblioteken.

Ett område som är uppskattat av besökarna och som än mer behöver utvecklas och tillgängliggöras på nya sätt är olika former av läsfrämjande insatser som kan äga rum utan bibliotekariens fysiska närvaro. Bibliotekariernas kunskaper i exempelvis läsfrämjande insatser är något som återkommande lyfts i intervjuer med besökare i alla undersökningar vi genomfört ute på bibliotek. Besökarna nämner ofta att de uppskattar skyltböcker, men i deras berättelser framgår det att deras behov som finns av läsfrämjande insatser är vidare än så och omfattar allt från bibliotekariernas kunskaper om hur de hittar rätt information, till pålitliga källor, kunskaper om författare och skapande samt kunskaper om övergångar och länkar mellan exempelvis film, konst, litteratur, spel och musik. Den stora utmaningen och utvecklingspotentialen är att kunna erbjuda bibliotekariernas kunskaper till besökarna utan att den fysiska interaktionen mellan bibliotekarie och besökare äger rum. Detta så att besökarna har möjlighet att kunna ta del av detta på egen hand, exempelvis även när biblioteket är meröppet eller lättöppet.

Två tankegångar som är viktiga att ha med sig i relation till meröppet och självservice är att:

1/ Det som skapar biblioteket är inte lokalen och böckerna utan det arbete som bibliotekarierna gör. Även om många uppger att de kan utföra de flesta ärenden själva kräver det att det finns bibliotekspersonal som skapar/"programmerar" och underhåller själva biblioteksrummet samt olika funktioner som exempelvis programutbud och ser till att det fortfarande är just ett bibliotek.

2/ Bibliotekets målgrupp är samtliga invånare. Även om besökarna i de flesta fall vill och kan klara sig själva finns det grupper och situationer där det finns behov av fysisk interaktion och stöd och hjälp av bibliotekarier, exempelvis grupper med särskilda behov samt förskole- och skolklasser.

5.1.2 Bidrar till bättre folkhälsa

I tidigare undersökningar har vi sett hur viktigt biblioteket är för folkhälsan. Många har en rutin att dagligen besöka biblioteket, vilket ofta omfattar en promenad eller cykeltur men också att biblioteksbesöket bidrar till att de får ingå i ett socialt sammanhang. Bland annat lyfter Anders Hansen, överläkare i psykiatri och författare till boken "Hjärnstark" vilka positiva effekter dagliga promenader har för att hålla depressioner och demens borta. Likaså lyfter Noreena Hertz, professor i ekonomi i sin bok "the Lonely Century" hur viktigt det är för folkhälsan att få ingå i ett socialt sammanhang.

För att bibehålla en bra folkhälsa i Göteborg blir det betydelsefullt att låta personer återta sina rutiner att dagligen besöka biblioteket, men också att knyta an till nya besökare som i och med Corona fått förändrade livssituationer (enligt resonemang ovan). Ett förslag är att i samarbete med Trafikkontoret genomföra en kampanj där de bästa promenad- och cykelstråken i anslutning till bibliotek lyfts.

5.1.3 Möjligheter och risker

Avslutningsvis vill vi knyta an till Jonas Collianders (disputerad forskare på Handelshögskolan i Stockholm) forskning kring hur konsumtion påverkas i kriser och hur vi i samband med en kris är benägna att förändra våra beteenden. Exempelvis är vi mer öppna för att byta varumärken och prova nya saker. Är upplevelsen positiv blir vi ofta lojala mot det varumärket för att minska vår kognitiva belastning.

För bibliotekets del kan det betyda att det finns möjligheter att nå nya användare som exempelvis människor som befinner sig i olika omställningar, men också en risk att tappa de användare som före Corona inbegripit biblioteksbesök i sin vardag men som inte haft möjlighet att göra det under pandemin.

Referenslista

Hansen, Anders. *Hjärnstark. Hur motion och träning stärker din hjärna*. (2016).

Hertz, Noreena. *The Lonely Century*. (2020).

Sektor bibliotek, Kulturförvaltningen, Göteborgs Stad. Genomförd av Splitvision Research. *En plats för alla. Behovs- och användarundersökning gällande folkbiblioteken i Göteborg*. (2017).

Sektor bibliotek, Kulturförvaltningen, Göteborgs Stad. *Uppföljning av de som registrerat sig för meröppet vid Torslanda bibliotek via bokbussen*. (2020).

UR Samtiden. Sveriges väg genom pandemin. Colliander, Jonas. *Ändrade köpvanor i pandemins spår*. 200914. Arrangör: Handelshögskolan i Stockholm.
<https://urplay.se/program/218938-ur-samtiden-sveriges-vag-genom-pandemin-andrade-kopvanor-i-pandemins-spar>

UR Samtiden. Sveriges väg genom pandemin. Perrotta Berlin, Maria. *Skuggpandemin*. 200914. Arrangör: Handelshögskolan i Stockholm.
<https://urplay.se/program/218939-ur-samtiden-sveriges-vag-genom-pandemin-skuggpandemin>

